

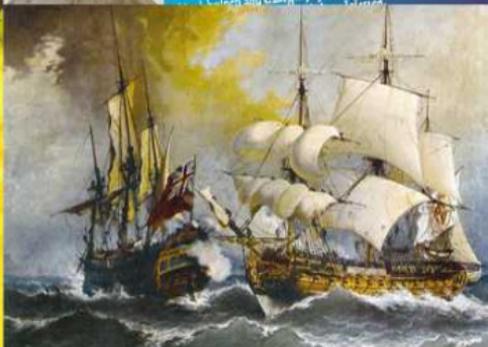
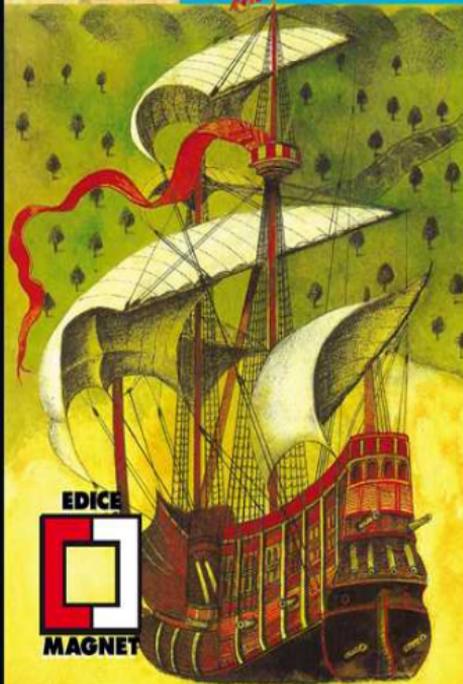
Ivan Brož
Sir Francis Drake

Renowned:
Calling vpon this Dull or Effeminate Age,
to followe his Noble Steps for Golde & Siluer,

By this Memorable Relation, of the Rare Occurrences
yet declared to the World in a Third Voyage,
to the West-Indies, in the Year 1577 & 78.

PIRÁT Jejího Veličenstva

Sir Francis Drake

**NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA**

PIRÁT

JEJÍHO VELIČENSTVA

SIR FRANCIS DRAKE

PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST
NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Ivan Brož

PIRÁT JEJÍHO VELIČENSTVA

SIR FRANCIS DRAKE

*Příběh velkého mořeplavce – objevitele
a „státního piráta“ ve službách
anglické královny Alžběty I.,
jenž vstoupil do dějin jako
Sir Francis Drake*

Copyright © Ivan Brož, 2009

RMK ČR E 17663

ISSN 1802-6915

ISBN 978-80-7250-453-4 (PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST)

ISBN 978-80-7425-005-7 (NAKLADATELSTVÍ EPOCHA)

Přísně utajovaný podnik

„Víme o vás, že jste zdatný kapitán a bylo by škoda nevyužít vašich služeb ve prospěch koruny,“ řekl mocný muž anglické politiky 16. století, když si s neskrývaným zájmem prohlížel námořníka s modrýma očima a nazrzlou bradkou.

„Děkuji, Sire, za vaši přízeň,“ odpověděl kapitán s nejvyšší možnou zdvořilostí, jaké byl ohroublý mořeplavec vůbec schopen, a dodal: „Jsem připraven splnit každý rozkaz, který poslouží vlasti a královně.“

Rozhovor se odehrával v jednom z londýnských paláců u Temže v roce 1577. Na jedné straně dlouhého stolu stál Sir Francis Walsingham. Proti němu Francis Drake. Anglický námořník byl narychlo povolán do Londýna. Pokyn k této cestě z přístavu v Plymouthu do hlavního města Drake nemohl neuposlechnout, protože se jednalo o vysoce postaveného muže v královské administrativě. Sir Francis byl totiž státním tajemníkem, o němž se všeobecně vědělo, že na dvoře královny Alžběty I. v podstatě plní roli, kterou jsme si navykli označovat slovy šedá eminence.

„Tak dobře,“ pravil Sir Walsingham a poněkud se ušklíbl, když se snažil na své až dosud zachmuřené tváři potlačit úsměv. „Co byste říkal tomu, kdybyste se vydal do Jižní Ameriky?“

„Stříbro? Nebo dokonce zlato?“ otázal se zvědavě Drake.

„Byla by to obchodní plavba, při které byste zastupoval sdružení vlivných dvořanů,“ řekl Walsingham a Drake si pomyslel, že jistě jde o takové dvořany, mezi nimiž právě před ním stojící státní tajemník nemůže chybět. Jen stěží

by ho sem volal a tak důvěrně s ním rozmlouval o cestě za oceán.

„Máte na mysli plavbu spojenou s hledáním nových zemí? Něco na způsob přímé plavby s přistáním? Anebo se má jednat o obeplutí? Tedy buď jako Kryštof Kolumbus nebo jako Fernando de Magellan?“

„Četl jste, doufám, spis toho Itala, který tehdy Magellana doprovázel... toho...?“ zeptal se Walsingham a hledal v duchu příjmení autora spisu, přičemž zkoumavě hleděl do Drakeovy tváře.

„Spis se jmenuje *Relazione del Primo Viaggio Intorno Al Mondo* a jeho tvůrcem je Antonio Pigafetta,“ sebevědomě ze sebe vychrlil Drake a dodal: „Po našem se to celé přesně jmenuje *Zpráva o první cestě kolem světa*. Znáš to snad nazpaměť.“

„Ano, ano... máte pravdu. Mimochodem, vy umíte italsky?“ zeptal se Walsingham a zvědavě zvedl obočí.

„Jen tak tak, prostě abych se domluvil na moři i v přístavních krčmách.“

Sir Francis Walsingham se usmál, ale vzápětí hned zvažněl a položil další otázku: „Takže jistě znáte nejen jeho přesný název, ale i vylíčení Magellanovy cesty kolem nejjižnějšího cípu Jižní Ameriky.“

„Ano, Sire.“

Státní tajemník pak na stole rozbalil velkou plachtu. Byla to mapa námořních tras a dosud známých teritorií. Ukazovákem se dotkl její nejspodnější části a řekl:

„Vaším úkolem, pane Draku, bude tentokrát nejen proplout tím Magellanovým průlivem... tady mezi břehy Jižní Ameriky a Ohňovou zemí... jak to udělal v roce 1520 ten portugalský navigátor. On se pak vydal, jak víte lépe než já, dál, na západ, až k Filipínám. Ale na rozdíl od něho, vy byste se stočil hned kolmo nahoru. Na sever. A prozkoumal byste západní pobřeží Jižní Ameriky. Rozumíte, co mám na mysli?“

„Je mi to naprosto jasné, Sire.“

„Stručně řečeno, prozkoumáte pobřeží a hlavně místa, kde bude podle vašeho úsudku možné prodávat naše zboží a samozřejmě obstarávat vzácné kovy.“

„Mohu se, Sire, zeptat, jakou máte představu o délce plavby?“

„Ne déle než jeden rok. Prozkoumejte pobřeží toho druhého oceánu. S místními gentlemany se samozřejmě snažte vyjít co nejlépe. Tedy přátelsky i obchodně. A věnujte jim dary. Ale nejvýše tak asi... řekněme do padesáti liber.“

„Ale jak já ty peníze...?“

„O tyto peníze, ani o celé finanční zajištění plavby se nestarejte,“ ukončil své expozé státní tajemník a ještě dodal: „Vše jde na náklady královské pokladny, ale nic jsem vám neřekl a vy také nikomu o tom nic neřeknete. Platí?“

„Ano, Sire. Máte mé slovo.“

„Šťastnou plavbu!“

KDO VLASTNĚ BYL FRANCIS DRAKE?

Datum jeho narození zůstává zakryté v tajemném hávu neurčitosti. Je známo jen tolik, že na svět přišel někdy kolem roku 1541 či snad 1542 jako druhý z pěti synů (nejstarší bratr byl Edward, mladší John, Joseph a Thomas). Byl synem Edmunda Drakea, sedláka z Tavistocku v hrabství Devonshire. Podle jedné verze měl být otec střihačem ovcí, který se údajně netěšil žádné dobré pověsti. Byl považován za velkého surovce, a dokonce obviněn z krádeže koní i peněz. Ale nebyl nikdy dopaden a před zákonem se mu nakonec podařilo zmizet kamsi do neznáma. Podle jiné verze měl být jistý Edmund Drake v okolí Tavistocku mužem zcela opačného charakteru, neboť se jednalo o vikáře, tedy duchovního, jenž u protestantů obvykle působil jako pomocník faráře. Ale nikde prý zase není žádná písemná stopa o tom, zda tento vikář měl vůbec syna. A tak zůstává jen to, co na sklonku svého života uvádí sám Francis Drake, a sice, že jako dítě byl vychováván v Kentu jako syn muže, jenž měl dodávat své zemědělské produkty námořníkům a současně být evangelickým vikářem, který prý ohnivě

nenáviděl katolíky. Jestliže je možno usuzovat o vlivu rodičů na Francisu podle jeho písemného vyjadřování a vůbec jeho stylu, pak by snad bylo možno říci, že jeho otec byl spíše kazatelem, než stříhačem ovcí, který kradl koně.

Francisova matka pocházela z rodu Mylwayů, což byli lidé živící se prací v zemědělství. Francisova babička z otcovy strany patřila do rodiny Hawkinsů – prosperujících obchodníků a majitelů lodí v Plymouthu. Jejich potomek, budoucí Sir John Hawkins, Drakeův starší bratranec, se jednou stane rovněž nejen obávaným pirátem, ale také slavným mořeplavcem, jenž se lvím podílem zaslouží o budování silné anglické flotily. Drake své křestní jméno získal podle kmotra, kterým byl Francis Rufford, jenž se později stal hrabětem z Bedfordu.

Francisův rodný Tavistock leží v údolí řeky Tavy, západně od drsné dartmoorské náhorní planiny a necelých pětadvacet kilometrů od Plymouthu. A právě toto přístavní město v jihozápadní Anglii s dlouhou tradicí se významně zapíše do Drakeova života. Původně anglosaská osada Sutton (zmiňovaná již v roce 1086) a od 13. století město s tržním právem, má již od roku 1292 své trvalé zastoupení v parlamentě. Dnešní název mu v roce 1439 udělil král Jindřich VI. V dalším období se město díky své velmi výhodné poloze u moře stalo jednou z největších vojenských základen Anglie a výchozím centrem její námořní expanze.

Není bez zajímavosti, že z tohoto kraje pocházejí velcí muži, kteří šířili slávu Anglie na mořích a oceánech. Stačí uvést, že jen malý trojúhelník jihoanglického území mezi Tavistockem, Plymouthem a Torbayem se stal v polovině 16. století doslova líhní takových vynikajících námořníků, jakými byli zdejší rodáci Humphrey Gilbert, John Davis, zmiňovaný John Hawkins, Thomas Cavendish, Martin Frobisher a také organizátor velkých námořních cest Walter Raleigh, jenž pocházel z nedalekého Exmouthu.

V době, kdy malý Francis Drake pobíral rozum, vnímal okolní svět a vzrušeně naslouchal vyprávění dospělých o do-

brodružství na moři, byla Anglie ještě ve stínutehdejších námořních mocnostech, jakými byly nesporně Španělsko a Portugalsko. Zatímco španělské a portugalské lodi dominovaly na atlantických trasách mezi Evropou a nedávno objevenými územími Střední a Jižní Ameriky a portugalský navigátor ve španělských službách Fernao de Magalhaes (Fernando Magellan * kolem 1480 † 1521) našel průliv mezi Atlantským a Tichým oceánem a doplul až k Filipínám, byli angličtí námořníci odkázáni zatím jen na severní vody anebo na hledání nových cest směřujících na Dálný východ kolem jižní Afriky. Stručně řečeno, Anglie se v první polovině musela sklánět před Portugalskem a hlavně před drtivou převahou Španělska. Jak se vlastně projevovala zejména španělská nadvláda?

ŘÍŠE, NAD KTEROU SLUNCE NEZAPADALO

„Byla to doba, kdy Vasco Núñez Balboa vztyčil kastilský praporek na březích Darienského zálivu, Cortés v Mexiku a Pizarro v Peru, kdy v Evropě naprosto převládal španělský vliv a kdy žhavou obrazností obyvatel Ibérie okouzlovaly vidiny eldoráda, rytířských dobrodružství a světové říše. Tehdy se španělská svoboda vytratila za třeskotu zbraní, mizela pod přívalem zlata a v děsivé záři autodafé.“

Tak obrazně vylíčil klasik období habsburské převahy v Evropě 16. století, za Karla V. a jeho bratra Ferdinanda a syna Filipa II., kdy se jejich říše – tedy celé Španělsko (a od roku 1580 také Portugalsko), Nizozemí, středoevropská království, alpské i některé německé a italské země společně s koloniemi ve střední Americe a na Filipínách – stávala největší evropskou a koloniální mocností, nad kterou vzato symbolicky slunce vskutku nezapadalo. Od dob Karla Velikého (od roku 800 římský císař) nikdy nevládl žádný panovník nad tak obrovským územím.

Byl to slavný španělský „zlatý věk“, kdy říše mohla ve směsici různých národů a navzájem nesousedících provincií

prežívat pouze tehdy, když byl neustále zdůrazňován univerzální charakter jejího poslání. Taková univerzálnost se vyjadřovala zejména myšlenkou křesťanské jednoty, která stále ještě nacházela silný ohlas. Soulad mezi říší a církví byl také v centru pozornosti Karla V., císaře Svaté říše římské německého národa. Díky silné, energické osobnosti tohoto nemluvného a rezervovaného muže se smyslem pro sebeovládání a rovněž díky jeho burgundskému entuziasmu a španělské královské vznešenosti, vlámské svědomitosti a německé odměřenosti mohla být v tehdejší Evropě, rozdrásané spory a protichůdnými zájmy států, tato říše dokonale udržována.

Kdo vůbec byl Karel V.? Jak se vlastně vyznat ve všech vládčích jména Karel? My také máme „svého“ Karla – tedy čtvrtého –, ale mezi nimi není žádná přímá souvislost. Budoucí mocný vládce Karel V. přišel na svět 24. února 1500. Po svém otci, rakouském arcivévodovi Filipovi Sličném, byl vnukem císaře Maxmiliána I. Habsburského. A po matce, Janě zvané Šílená, zase vnukem sjednotitelů Španělska – Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské. Již ve svých šestnácti letech byl prohlášen španělským králem jako Karel I. Jak to mnohdy bývalo obvyklé i u jiných monarchů, ani on neměl na tomto aktu žádnou osobní zásluhu. Vše se odehrávalo v důsledku smrti dosavadního krále, jeho děda Ferdinanda Aragonského. A když 12. ledna 1519 umřel Maxmilián I., zvolili kurfiřti 28. června 1519 ve Frankfurtu nad Mohanem Karla římským králem. O rok později – 23. října 1520 – byl Karel I., král španělský a vévoda burgundský, král neapolský a sicilský, korunován v Cáchách královskou korunou, a tak se stal Karlem V.

Rodným místem panovníka byl Gent, valonsky Gand a vlámsky Ghent, což je dnes přístavní město v západní Belgii v ústí Lysu do Šeldy. Od 12. století toto město představovalo jedno z nejvýznamnějších flanderských středisek soukenictví a obchodu. Svatbou Maxmiliána I. s burgundskou dědičkou Marií v roce 1477 se habsburské državy rozmnožily o nizozemské provincie a Gent se stal součástí habsburského

Nizozemí. Karlova výchova byla svěřena Markétě Rakouské, což byla nejen jeho teta a habsburská místodržitelka v Nizozemí, ale i velmi dobrá diplomatka, která se též zapsala do povědomí jako patronka malířství a literární tvorby, včetně propagátorky knih Kristíny Pisánské, italské myslitelky, jež usilovala o důstojnější postavení žen ve středověké společnosti. Setkávala se rovněž s předními humanisty té doby, jakým byl zejména Erasmus Rotterdamský, renesanční myslitel a autor řady spisů s kritickým pohledem na dobu, jako je například *Rytíř křesťanský* či satira *Chvála bláznovství*. Kromě tety byli Karlovými vychovateli Adrián z Utrechtu a Guillaume de Croy. Zejména druhý z obou mužů měl na chlapce mimořádně velký vliv. Dokonce se mu podařilo dostat devítiletého Karla až z příliš „zjemnělého“ působení tety pod svůj vliv. A tak Karel mluvil pouze francouzsky a vlámsky, přičemž němčině a latině snad jen trochu rozuměl, ale zato ovládal kroniky oslavující jako vzor kvality válečníků a rytířů. Nelze říci, že by se snad dobře neučil, ale přednost dával jízdě na koni, šermu a lovu. Zmiňovaný Guillaume de Croy si získal tak velké Karlovy sympatie, že se posléze stal jeho komořím. O tomto muži je rovněž známo, že doporučil nepostupovat proti Martinu Lutherovi z pozice síly, když byl tento náboženský reformátor předvolán v roce 1521 před říšský sněm do Wormsu a odmítl odvolat své teze vyzývající k veřejné disputaci o podstatě odpustků.

Jak to tehdy vlastně vypadalo ve Španělsku? Proud vzácných kovů plynoucí z nedávno objevené Ameriky obohacoval španělskou šlechtu, která žila v přepychových palácích zahálčivý život, ale bída obyčejných lidí, řemeslníků a rolníků, se přitom stávala doslova příslovečnou. V této době snil Karel V. o jednotné monarchii, jejíž hlavou by byl jedině on, světský panovník a duchovní otec všech pravověrných katolíků.

Avšak s jednotou Španělska to také nebylo úplně tak stoprocentní, jak se mohlo jevit ze samotné teze – historicky samozřejmě správné – že Ferdinand Aragonský a Isabela Kastilská

– byli sjednotitelé, kteří z Aragonska a Kastilie vytvořili dvoj-
jedinou monarchii, což definitivně potvrdilo i znovudobytí
islámského emirátu Granady. To se odehrálo v roce 1492, te-
dy krátce předtím, kdy prestiž Španělska vysoko pozvedla
slavná cesta Kryštofa Kolumba ke břehům Nového světa.
Království Aragonie a Kastilie byla sice už samotným sňat-
kem Ferdinanda a Isabely sjednocena, ale přesto nebylo od-
zvoněno vážným nesvárům a rozepřím, které ohrožovaly jed-
notu mladého království. Ve Valencii, Valladolidu, Toledu
a dalších městech dokonce propukala otevřená povstání
(1520–1522); kortesy, aneb parlamenty, se vzpouzely odhla-
sovat vybírání daní.

Jak už bylo řečeno, když v roce 1516 zemřel „sjednotitel“
Ferdinand Aragonský, tak byl za španělského krále prohlá-
šen Karel s označením „první“. Jeho matka, Jana Šílená, kte-
rá propadla duševní chorobě, když před deseti lety skonal její
manžel a Karlův otec Filip Sličný, se královnou stát nemohla.
A tak španělskou korunu nasadili na hlavu mladičkému Kar-
lovi. V souvislosti s jeho otcem ještě nutno podotknout, že
z dědictví po něm mu připadla i vláda nad tehdejším vévod-
stvím Burgundským, tedy v dnešním Nizozemsku, Artois,
Flandrech, Brabantu, Lucembursku a Franche-Comté, Sa-
vojsku i v Provinci.

Když se v roce 1519 uprázdnil trůn Svaté říše římské národa
německého, pozornost celé Evropy se zcela přirozeně zamě-
řila na shromáždění kurfiřtů, kteří na sklonku června 1519
zasedali ve Frankfurtu nad Mohanem. Těchto volitelů, kteří
měli rozhodnout o budoucím římském králi (a možná i císa-
ři), bylo sedm: arcibiskupové z Trevíru, Mohuče a Kolína nad
Rýnem, český král, saský vévoda, rýnský falckrabě a brani-
borský markrabí. Není bez zajímavosti, že tuto zvyklost o se-
dmi kurfiřtech upevnil Karel IV., když ji zakotvil jako vo-
lební zásadu ve své Zlaté bule z roku 1356. Ale nyní ve
Frankfurtu nad Mohanem nezletilého českého krále Ludvíka
Jagellonského zastupoval Ladislav ze Šternberka, jenž pod-